

מִי יֵרָאֵם מִי יֵרָאֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

סיון תשע"ה

מדיני יו"ט שזול שמוצע"ה, מהלכות יו"ט

גליון 261

מדיני יו"ט שזני של גלויות

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ "דברי שיר" ב"ב

לע"נ חמותי

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,
נלב"ע י"ב באייר תשע"ה



יו"ט שחל במוצש"ק

◀ גם אלו הנוהגים לעמוד בשעת הבדלה בכל מוצש"ק (רמ"א רצ"ו סעיף ו') כיון שעושים עכשיו קידוש והבדלה ביחד, אם מנהגם לשבת בשעת הקידוש, גם ברכת הבדלה יאמרו בישיבה (משנ"ב שם ס"ק כ"ח, סי' תע"ג ס"ק ג').

◀ אין מברכים על בשמים במוצש"ק שהוא יו"ט, אבל מברכין על הנר ברכת "מאורי האש", ואם טעה ובירך על הבשמים אין הברכה נחשבת להפסק בין ברכת היין לשתיה (הגרש"ז אויערבך זצ"ל)..

◀ כשמברך על הנר יחזיק שני נרות כדי שיהא אבוקה ("אלף המגן" שב"מטה אפרים" סי' ת"ר ס"ק ג'), ויכול לקחת נרות יו"ט שהדליקם לכבוד יו"ט. ויש נזהרים שלא יגעו הנרות זה בזה, דכשמפרידן אח"כ יש בו איסור כיבוי ("ויגד משה" סי' ט"ו אות ט' בשם כמה פוסקים, עפ"י הרמ"א סי' תקכ"ב סעיף ב' ומשנ"ב ס"ק כ'). ולבני ספרד מותר (ע"י שו"ע שם ומשנ"ב ס"ק י"ט). ויל"ע אם מותר ביו"ט להדליק נר לצורך הבדלה.

◀ נוסח ההבדלה שונה במוצש"ק שהוא יו"ט, מהנוסח של כל מוצש"ק, וכמו שמופס בסידורי התפילה.

◀ כשמבדילין על הכוס (יקנה"ז) מסיימים "ברוך וכו' המבדיל בין קודש לקודש", ואם שכח ואמר "המבדיל בין קודש לחול" לא יצא ("שבט הלוי" ח"ח תשי"ח קי"ח, וכן נוטה דעת בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קי"א). אבל א"צ לחזור על ברכת בפה"ג (ע"י "שבט הלוי" שם).

◀ יו"ט שחל במוצש"ק יכול לומר קידוש והבדלה על הפת, אע"פ שאין מבדילין כלל על הפת, אבל בזה מכיון שעושים קידוש על הפת אפשר גם להבדיל עליו, ומ"מ אם יש לו יין יקדש ויבדיל עליו, אפילו אם הלחם חביב עליו מן היין (שו"ע סי' רצ"ו, סעי' ב', ומשנ"ב ס"ק ט"ו).

◀ נער שהוא בן י"ג שנה ויום אחד לכתחילה לא יוציא גדול ביקנה"ז מפני שיש בו הבדלה (ד"י"א שהבדלה דאורייתא, וכעין משי"כ המשנ"ב סי' רע"א ס"ק ג' לענין קידוש ליל שבת).

◀ נשים הגרות לבדן, אע"פ שבכל השנה מקפידות לכתחילה לא להבדיל בעצמן, אעפ"כ ביקנה"ז, שזה עם קידוש, יכולות לעשות בעצמן (וכן מבואר בשו"ת "באר משה" ח"ו קל"ו).

◀ שכח להבדיל על הכוס ונזכר באמצע סעודתו, יפסיק מיד ויבדיל על הכוס, וברכת הנר, וברוך וכו' המבדיל בין קודש לקודש (משנ"ב סי' תע"ג ס"ק ה'), ואם לא היה בדעתו לשתות עוד יין בתוך הסעודה, צריך לבדל גם בורא פרי הגפן (משנ"ב שם).

◀ ואם נזכר רק למחר שלא הבדיל, יבדיל על הכוס בלי נר, דאין מברכים על הנר רק בלילה (שו"ע סי' רצ"ט סעיף ו'). ואם לא נזכר עד לאחר יו"ט, יבדיל כמו הבדלה רגילה "המבדיל בין קודש לחול" ועולה גם משום הבדלת מוצש"ק (הגר"נ קרליץ שליט"א).

◀ שכח לומר בתפילת ערבית "ותודיענו", וגם שכח להבדיל בשעת קידוש והתחיל לשתות או לאכול, חייב לחזור ולהתפלל שמו"ע ואם נזכר רק למחרת, יתפלל פעמיים תפילת שחרית, ותפילה שניה משום תשלומין, ויזכיר "ותודיענו" בתפילה שניה (משנ"ב שם ס"ק ב').

◀ אשה שהתפללה ושכחה להבדיל גם בתפילה וגם בקידוש אינה צריכה לחזור ולהתפלל (הגר"י ישראלזון זצ"ל בשם חמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מכיון שבעצם אינה חייבת במעריב, מסתבר שלא קנסוה).

◀ שכח להבדיל במוצאי יו"ט יש לו תשלומין ביום שלאחריו בלבד, אבל בלילה שלאחריו שוב אינו יכול להבדיל (הכרעת המשנ"ב סי' רצ"ט ס"ק ט"ז).

קבלת קדושת יו"ט לפני צאת השבת

◀ **שאלה:** חג השבועות הבע"ט במוצש"ק האם יכולים לקבל יו"ט ולעשות קידוש לפני צאת הכוכבים כמו בשבת אחרי יו"ט או שמא קדושת שבת החמורה יכולה לחול על יו"ט הקל אבל לא שייך קדושת יו"ט הקל על קדושת שבת החמורה, ומה בנוגע לזקנים וחולים בבתי חולים שקריכים להאכיל קודם?

תשובה: מצאנו בשו"ע (סי' רצ"ג) שמתפלל של מוצש"ק בשבת ואפילו

◀ נוהגין שלא לעשות עירוב חצירות בערב יו"ט, ואם מערבים עבור שבת יכלול גם יו"ט, ויאמר שעירוב זה יהא לשבת וליו"ט. וכשיש עירוב מותר להוציא לחצירות אפילו שלא לצורך היום כלל (משנ"ב סי' תקי"ח ס"ק י' רמ"א סס"א).

◀ ערב שבת זה דינו כערב יו"ט שאסור להקזי בו דם ("כף החיים" סוף סי' תס"ח).

◀ בשבת שהוא ערב יו"ט יש להיזהר לכתחילה לאכול סעודה שלישית חצי שעה לפני זמן מנחה קטנה כדי שיאכל סעודת הלילה לתיאבון. ובדיעבד אם לא אכל קודם מנחה קטנה, לכתחילה יזהר לאכול רק מעט פת, ויכול לאכול גם יותר מזה רק שלא יהא כרגילותו בחול (משנ"ב סי' תקכ"ט ס"ק ח' ושעה"צ ס"ק י').

◀ הרבה נוהגים לחלק את סעודת שבת לשניים ומברכים ברכת המזון, עושים קצת הפסק ונוטלים ידיים עוד פעם לאחר שהגיע זמן מנחה ("שערים מצוינים בהלכה" סי' ק"ג, "קונטרס אחרון" סעיף ב' עפ"י שו"ת הרא"ש סי' כ"ב סעיף ד' ומג"א סו"ס רט"ו דאין לחוש בזה משום ברכה שאינה צריכה, כיון שעושה כן משום חיוב ג' סעודות), ויש מקפידים לקיים סעודה שלישית דווקא אחרי תפילת מנחה על פי הזוהר הקדוש והאריז"ל ("כף החיים" ס"ק ט"ז).

◀ לא יאמר אדם בשבת ערב שבועות, אלך לישון כדי שיהיה לי כוח ללמוד בליל שבועות אבל מותר לחשוב כן (משנ"ב סימן ר"צ).

◀ מותר לבעל קורא להכין את הקריאה של חג השבועות ומגילת רות משום שנחשב צורך שבת שגם עכשיו לומד (הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

◀ בגדי יו"ט יהיו מהודרים יותר משל שבת. וכשחל יו"ט במוצש"ק, לא ילבש בגדי יו"ט בשבת סמוך לחשיכה משום שנראה כמכין משבת ליו"ט, וגם לזלול בשבת, אלא ילבשם מבעוד יום, ויכוון בהם גם לכבוד שבת או שלא ילבשם עד שיהיה ודאי לילה ("כף החיים" סי' תקכ"ט ס"ק כ"ג). והרבה נוהגים ללבוש בגדי יו"ט כבר מתחילת השבת.

◀ אסור לעשות שום מלאכה קודם שהבדיל. ואם לא הבדיל בתפילה, וכגון נשים המתחילות להכין לפני שהתפללו, יאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לקודש", אבל אסור לאכול עד שיקדש ויבדיל על הכוס (משנ"ב סי' רצ"ט ס"ק ל"ו).

◀ אם לא הכין נרות יו"ט לפני שבת, יזהר לא לחמם הנרות ביו"ט, כדי להדביקם לפמוט, דיש בזה איסור ממחוק (משנ"ב סי' תקי"ד ס"ק י"ח).

◀ לאחר שהדליק לא יזרוק גפרור בוער, אלא יניחנו בזהירות, כדי שלא יעבור על כיבוי.

◀ מי שיש לו יארצייט ביו"ט (בשאר יו"ט מדליקו מערב יו"ט), או שמדליק נר נשמה עבור תפילת "יזכור". כתב ה"כתב סופר" דיש להדליק הנר במקום שאוכל, ואז מותר להדליקו אפילו ביו"ט דמוסיף אורה בחדר ("ביאור הלכה" סימן תקי"ד ד"ה נר), ועדיף להדליקו בביהכ"נ.

◀ בליל יו"ט אומרים הבדלה בתפילת "ותודיענו", ואם שכח, אם כבר התחיל לומר "ותתן לנו ד' אלוקיננו", כל זמן שלא סיים הברכה חוזר ל"ותודיענו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, דמש"כ ה"מטה אפרים" דלא יחזור הוא לשיטתו בסי' תקפ"ב סעיף י' כע"ז, אבל המשנ"ב שם ס"ק ט"ז פ"ג), ואם אמר בסיום הברכה "ברוך אתה ד"י אינו חוזר (שו"ע סי' רצ"ד סעיף ד' וביה"ל סעיף א' ד"ה ואם טעה).

◀ מבדילים על הכוס ביחד עם קידוש (יקנה"ז). אבל אין צריך למלא את הכוס על כל גדותיו כמו בכל מוצאי שבת ("שולחן שלמה").

לשום ובצל ושחליים שלכו"ע מותר לטחון ביו"ט (שעה"צ שם, ובשו"ע סעיף א' משנ"ב ס"ק א'). ומי"מ יעשו ע"י שינוי קצת, ולא בכלי המיוחד לכך (רמ"א שם, ומשנ"ב י"א). וכן מותר לרסק תפוח"א ביו"ט (כני"ל דמסתמת לשום משמע כל ירקות). אבל פירות או תבלין שיועד שאין מפיגין טעים הרבה, יש לעשות ע"י שינוי (משנ"ב ס"ק י"א).

ערבוב ביצים עם שמן

◀ מותר לערבב סלט ביצים עם שמן או מיוזו וכדומה כיוון שמלאכת לישה מותרת ביו"ט.

מדיני יו"ט שני של גלויות

בן חו"ל שיש לו דירה בא"י

◀ **שאלה:** הגר בחו"ל במשך כל השנה, שם הוא מתפרנס וגם משפחתו גרה שם, ובא לא"י לחגים, ויש לו דירה בארץ ישראל, וגר בדירה שלו, האם צריך לשמור ב' יו"ט של גלויות?

תשובה: כיון שכל השנה נמצא בחו"ל ועיסוקו וקשריו בחו"ל ומגיע לא"י ביו"ט, בודאי יש לו דין של בן חו"ל, וצריך לשמור יומיים יו"ט (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

אסירים בבית סוהר

◀ **שאלה:** הבחור שישב בבית הסוהר ביפן כמה שנים, ולא ידע מתי ישחררו אותו, יכול להיות שבעוד שנה או שנתיים, ה' ירחם. האם היה לו דין כבן חו"ל שחייב ב' ימים טובים?

תשובה: יש סוברים כיון שהיה שם בעל כרחו וברגע שישחררו אותו יחזור מיד לארץ ישראל, נחשב לבן א"י וחייב רק יום אחד של יו"ט (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים כיון שבפועל היה שם הרבה זמן, אפילו שהוא בע"כ נחשב לדין בן חו"ל, וכמו"כ יש אנשים הנמצאים בחו"ל כמעט עשר שנים וטועים ואומרים שדעתם לחזור, ונוהגים יו"ט רק אחד. וזו טעות, שכל שבפועל נמצא שם הרבה זמן דינו כבן חו"ל וצריך לשמור ב' יו"ט של גלויות (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

במלון מחוץ לעיר ובקברי צדיקים

◀ **שאלה:** בני א"י ובני חו"ל שוהים במלון בחו"ל מחוץ לעיר במקום שאין שם יהודים מקומיים כלל. האם בני א"י מותרים במלאכה ביו"ט שני?

תשובה: וכן מצוי שהרבה יהודים נוסעים למשך החג לקברי צדיקים בחו"ל, ונמצאים שם הרבה בני חו"ל והרבה בני ארץ ישראל. האם מותר לבני א"י לעשות מלאכה ביו"ט שני?

יסוד השאלה דמבואר בשו"ע (ס' תצ"ו ג') שכן א"י שנמצא במקום יישוב יהודי, חייב לשמור דיני יו"ט שני, ואם נמצא במקום שאינו יישוב יהודי כלל, אינו חייב לשמור דיני יו"ט שני. ולפי"ז במקום קברי צדיקים שלא גרים שם יהודים כלל, האם פטור מלשמור יו"ט שני?

תשובה: כל זה מייירי כשאין שם יהודים כלל, אבל כשיש שם יהודים בני חו"ל, אע"פ שאין זה מקום שהם גרים בו, רק באו לצורך יו"ט, בודאי אסור לבני א"י לעשות שם מלאכה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

שחיטה ביו"ט שני בחו"ל

◀ **שאלה:** קבוצת שוחטים בני א"י נסעו לאוסטרליה לשחוט שם במקום נידח, עבור איזה "הכשר", וגרים שם רק גויים, ואין שם יהודים בני א"י כלל, האם מותר לשחוט שם ביו"ט שני?

יסוד השאלה הוא, כיון שאין שם יהודים בני חו"ל, שמא אין חיוב לשמור דיני יו"ט שני.

תשובה: מה שמבואר בחז"ל שאין חיוב לשמור דיני יו"ט שני במקום שאין בו ישוב, ברור שזה רק פעם שלא ידעו מזה אנשים אחרים כלל, שבני א"י עושים מלאכה ביו"ט שני, אבל בזמננו שיש קשר לכל מקום, וכשחוחטים במדבר עבור איזה "הכשר", ידעו בזה בכל מקום, בודאי יש בזה זלזול גדול בקדושת יו"ט שני, ואין להם לשחוט כלל ביו"ט שני, אע"פ שנמצאים במדבר (הגרי"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

בשדה התעופה

◀ **שאלה:** האם מותר לבן א"י לעשות מלאכה ביו"ט שני בשדה התעופה בחו"ל שאין שם ישוב יהודי כלל?

תשובה: בכל שדה תעופה יש בודאי יהודי חו"ל שאינם שומרים תורה ומצוות (ובפרט שיש לחברת "אל על" עובדים יהודים בכל מקום), גם זה נחשב למקום שיש בו יהודים ואסור לעשות שם מלאכה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

טלטול מוקצה לצורך בן א"י

◀ **שאלה:** האם מותר ביו"ט שני לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך בן א"י?

יסוד השאלה הוא דכתב המשנ"ב (ס' ש"ח ס"ק ל"ד) שאסור לישראל לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גוי שישתמש בו, ע"י שם, והיינו שלא התייר רק לצורך שבת, ואין זה נחשב לצורך שבת רק כמו צורך חול, האם בן א"י ביו"ט שני נחשב כמו צורך חול.

תשובה: מסתבר שדוקא גוי משום שהוא לא יהודי, אבל ביו"ט שני אפילו בן א"י שאין לו יו"ט עדיין נחשב שלצורך גופו, ומותר לבן חו"ל לטלטל לו הכלי (הגר"ש אויערבך זצ"ל, מובא בשש"כ ח"ג פרק כ').

מבדיל מיד, הרי דהותר לעשות חול בתפילה ואפילו לומר "המבדיל בין קודש לחול" ויוצא מפלג המנחה ואילך, ומי"מ כתבו שם גדולי הפוסקים כי אין לעשות כן בדבר תשומה לרבים, וגם שמא יבואו להקל במלאכה.

ולפי"ז ה"נ בנדי"ד שמא יבואו לעשות מלאכת אוכל נפש דאסור בשבת, ע"כ רק בשעת הדחק לזקנים וחלשים בכה"ג אפשר להתיר, ובלבד שישגיחו עליהם שלא יבואו לכלל מלאכה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח תשי"ט).

קשירת נעלים

◀ קשר רגיל של נעליים שהוא עניבה ע"ג קשר מותר לקשור בשבת וביו"ט לכו"ע. כ"ז שהוא ליום אחד, אבל הקושר עניבה ע"ג קשר לכ"ד שעות י"א שדינו קשר של קיימא ואסור (משנ"ב ס' ש"י ס"ק כ"ט). ולפי"ז הקושרים הנעלים בשבת בבוקר ובעתם ללכת עם הנעלים עד שבעות בבוקר יש להם לפתוח את הקשר באמצע היממה דא"כ הוי קשר של קיימא.

מדיני מלאכת יו"ט

מאכל שאפשר לבשלו מערב יו"ט ולא יפגם

◀ אף שהותר לבשל לצורך יו"ט מי"מ מאכל שאינו נפגם כלל אף אם יבשלו אותו בערב יו"ט, לא הותר לבשלו ביו"ט (רמ"א ס' תצ"ה א'). ואם שכח לבשלו מערב יו"ט אין היתר לבשלו ביו"ט רק ע"י שינוי במלאכת בישול כגון שיכסה האש ע"י טס וכמו שעושים בשבת (שם). ולכן מאכל של פירות מבושלים לקינוח הסעודה שבדרך כלל אינו נפגם כלל אם יבשלו בערב יו"ט, יש להיזהר לבשלו מערב יו"ט.

חימום מרק קפוא על האש

◀ אף שקי"ל שבשבת אין היתר להפשיר קרח משום איסור מוליד, דדומה למלאכה שבורא מים אלו, מי"מ ביו"ט שהתירו לבשל, כ"ש שלא חששו בזה משום איסור מוליד שקל יותר וגם בשבת הותר במקום צורך (כמש"כ הרמ"א ס' ש"ח סעיף ט"ז, ע"י שם). ועכ"פ מי שרוצה לצאת מכל החשש יכול להוסיף על המרק קצת מים כדי שיפשיר מיד בתוך המים, ואין בזה חשש כלל (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, "קובץ מבית לוי" חלק י"ב).

החלפת בלון גז ביו"ט

◀ נגמר לו בלון גז ביו"ט, נחלקו הפוסקים אם התירו להחליף בלון ע"י הברגה ביו"ט ולכתחילה חוששין להחמיר (שעה"צ ס' תקי"ט ס"ק י"ב), ובמקום הדחק אפשר להקל ע"י נכרי (שו"ת "שבט הלוי" חלק י" תשי"פ).

הדלקת אש באמצעות קיסם

◀ מי שרוצה להדליק את הגז ביו"ט מנר דולק, לכתחילה יש להדליקו ישר מהנר בלי אמצעי של קיסם, כיון שיש בזה חשש נר של בטלה בהדלקת קיסם חינם.

אבל אם יש בו צורך כגון שלוקח אש משכיניו שיש בו טרחה גדולה (או לפעמים לא שייך כגון מנרונים וכדומה) יכול להדליק ע"י קיסם כמבואר בפמ"ג (ס' תקי"ד מש"ז ס"ק ח'), שכשיש טורח בדבר מותר להדליק נר כדי שידלק ממנו אש, ע"י שם.

נכבה האור ביו"ט - אמירה לנכרי

◀ נכבה האור ביו"ט, אף דבשבת אסור לומר לעכו"ם להדליק משום אמירה לעכו"ם שבות. ביו"ט כיון שדעת רוב הפוסקים שהמצאת אש חדשה ביו"ט הוא רק איסור דרבנן (ע"י משנ"ב ס' תק"ג, ו"ביאור הלכה" שם, ובי"שו"ע הרב"). יש מקום להקל באמירה לעכו"ם דהוי כשבות דשבות שמותר במקום צורך גדול (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח ס' כ"א). ואף להחזו"א דחשמה הוא בונה באמירה לעכו"ם יש להקל טפי.

הפרדת מפתחות

◀ מותר להוציא מפתח ממחזיק המפתחות אפילו לצורך לאחר זמן ובלבד שהוא לצורך יו"ט (רמ"א ס' תקי"י סעיף ב').

לברור סכו"ם

◀ וכמו כן כשיש ערימה של סכו"ם, מותר ביו"ט להפרידם כל אחד למקומו, אפילו לצורך מאוחר יותר כיוון שבורר כזה מותר ביו"ט.

קילוף פירות

◀ וכן מותר לקלף פירות וירקות ביו"ט עם קלפן, כיון שהדרך לעשות בכלי זה רק לצורך אותו יום (הגר"ש אויערבך זצ"ל עפ"י דברי "ביאור הלכה" ס' תקי"י סעיף ד').

הוצאת שקית תה מהכוס

◀ מותר להוציא ביו"ט שקית תה מהכוס אע"פ שזה ברור בכלי, ובשבת חייב חטאת. מי"מ ביו"ט מותר כיון שזו הדרך לעשותו רק לפי שעה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ע"י "ביאור הלכה" ס' תקי"י סעיף ד'). אבל יש להיזהר לא לסחוט את השקית, מכיון שמלאכת סחיטה לא הותרה ביו"ט כמבואר בשו"ע (ס' תצ"ה ב').

ריסוק ירקות או תפו"א ביו"ט

◀ מותר לחתוך ביו"ט ירקות דק דק בלי שינוי משום שאם יעשו כן מפיגין טעמן הרבה, והקלו בזה. (משנ"ב ס' תקי"ד ס"ק י"ט), וזה דמי